

РІШЕННЯ У ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ

Відповідно до статей 111¹⁴, 111¹⁶ ГПК України Верховний Суд України переглядає рішення господарських судів виключно з підстав: неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, внаслідок чого ухвалено різні за змістом судові рішення у подібних правовідносинах; встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом.

Розбіжності в застосуванні касаційним судом норм процесуального права, якими регулюється питання підвідомчості справ, а не норм матеріального права, що встановлюють права та обов'язки сторін у правовідносинах щодо предмета договору, не дають підстав для перегляду постанови касаційного суду Верховним Судом України

ПОСТАНОВА

Верховного Суду України від 21 лютого 2011 р.
(в и т я г)

У грудні 2009 р. товариство з обмеженою відповідальністю «Футбольний клуб «Титан» (далі — ТОВ) звернулося з позовом до акціонерно-комерційного банку соціального розвитку «Укрсоцбанк» в особі Макіївського відділення Донецької обласної філії цього банку (далі — Банк) про визнання недійсними кредитного договору від 3 липня 2008 р. № 210/06/КД/133 та договору застави майна від 3 липня 2008 р. № 210/06/ДЗ/99, укладених з відповідачем.

Господарський суд Донецької області ухвалою від 26 січня 2010 р. припинив провадження у справі № 1/6пд на підставі п. 5 ст. 80 ГПК у зв'язку з тим, що сторони уклали угоду про передачу спору на вирішення третейського суду.

Постановою Донецького апеляційного господарського суду від 2 березня 2010 р. у справі № 1/6пд задоволено апеляційну скаргу ТОВ, скасовано ухвалу Господарського суду Донецької області від 26 січня 2010 р., а справу направлено для розгляду до господарського суду першої інстанції.

Вищий господарський суд України постановою від 15 червня 2010 р. скасував постанову Донецького апеляційного господарського суду від 2 березня 2010 р., а ухвалу Господарського суду Донецької області від 26 січня 2010 р. залишив без змін.

В основу постанови касаційного суду покладено висновки про те, що відповідно до ч. 2 ст. 12 ГПК підвідомчий господарським судам спір може бути передано сторонами на вирішення третейського суду (арбітражу), крім спорів про визнання недійсними актів, а також спорів, що виникають при укладанні, зміні, розірванні та виконанні господарських договорів, пов'язаних із задоволенням державних потреб. Господар-

ський суд припиняє провадження у справі, якщо між сторонами укладено третейську угоду про передачу спору на вирішення третейського суду.

Товариство в порядку ст. 111¹⁹ ГПК подало заяву про перегляд Верховним Судом України постанови Вищого господарського суду України від 15 червня 2010 р. у справі № 1/6пд з підстав неоднакового застосування судом касаційної інстанції ст. 5, п. 11 ст. 6 Закону від 11 травня 2004 р. № 1701-IV «Про третейські суди» (далі — Закон) у правовідносинах, що виникають при передачі спору про визнання правочинів недійсними на розгляд третейського суду.

На обґрунтування неоднаковості застосування касаційним судом норм матеріального права заявник надав постанову Вищого господарського суду України від 21 червня 2010 р. у справі № 1/5пд, в якій висловлено правову позицію про те, що спори щодо визнання правочинів недійсними розглядаються виключно судами загальної юрисдикції.

Вищий господарський суд України ухвалою від 10 грудня 2010 р. у справі № 1/6пд відновив ТОВ пропущений строк на звернення із заявою про перегляд Верховним Судом України постанови Вищого господарського суду України від 15 червня 2010 р., вирішив питання про допуск справи до провадження для перегляду Верховним Судом України постанови касаційного суду.

Ухвалами Верховного Суду України від 19 січня 2011 р. відкрито провадження з перегляду постанови Вищого господарського суду України від 15 червня 2010 р. у справі № 1/6пд; витребувано матеріали справи; доручено голові Науково-консультативної ради при Верховному Суді України підготувати разом з відповідними фахівцями цієї ради науковий висновок щодо неоднакового за-

стосування судом касаційної інстанції ст. 5, п. 11 ст. 6 Закону у правовідносинах, що виникають при передачі спору про визнання правочинів недійсними на розгляд третейського суду; визначено Міністерство юстиції України органом державної влади, представники якого можуть дати пояснення в суді щодо суті правового регулювання ст. 5, п. 11 ст. 6 Закону у правовідносинах, що виникають при передачі спору про визнання правочинів недійсними на розгляд третейського суду.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представника сторони, представників Міністерства юстиції України, дослідивши доводи ТОВ, Верховний Суд України дійшов висновку, що заява не підлягає задоволенню з таких підстав.

Господарські суди встановили, що ТОВ звернулося з позовом до Банку про визнання недійсними укладених з відповідачем кредитного договору від 3 липня 2008 р. № 210/06/КД/133 та договору застави майна від 3 липня 2008 р. № 210/06/ДЗ/99.

Водночас господарський суд встановив, що п. 6.2 спірних договорів визначено, що у випадку неможливості вирішення спору шляхом переговорів, сторони, керуючись ст. 5 Закону, домовляються про те, що спір розглядається одноособово третейським суддею Я. Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків. У разі неможливості розгляду спору цим третейським суддею спір розглядається третейським суддею М. або Б. у порядку черговості, встановленому в цьому пункті. Якщо спір не може бути розглянутий визначеними в зазначеному пункті суддями, суддю призначає Голова Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків відповідно до чинного Регламенту цього суду.

Відповідач у справі подав клопотання про припинення провадження у справі, оскільки між сторонами у справі укладено третейську угоду про передачу спору на вирішення третейського суду.

Вищий господарський суд України, скасовуючи постанову Донецького апеляційного господарського суду від 2 березня 2010 р. та залишаючи без змін ухвалу Господарського суду Донецької області від 26 січня 2010 р., виходив із того, що підвідомчий господарським судам спір відповідно до ч. 2 ст. 12 ГПК може бути передано сторонами на вирішення третейського суду (арбітражу), крім спорів про визнання недійсними актів, а також спорів, що виникають при укладанні, зміні, розірванні та виконанні господарських договорів, пов'язаних із задоволенням державних потреб.

Касаційний суд також зазначив, що за умови укладення сторонами до порушення провадження у справі третейської угоди про передачу спору на вирішення третейського суду, господарський суд припиняє провадження у справі на підставі п. 1 ч. 1 ст. 80 ГПК, а у разі якщо така угода укладена сторонами після порушення провадження у справі, господарський суд припиняє провадження у справі на підставі п. 5 ч. 1 цієї статті ГПК.

У заяві про перегляд Верховним Судом України постанови Вищого господарського суду України від 15 червня 2010 р. у справі № 1/6пд заявник зазначив про виявлення неоднакового застосування судом касаційної інстанції ст. 5 Закону, якою встановлено право юридичної або фізичної особи передати спір на розгляд третейського суду за наявності між сторонами третейської угоди та п. 11 ст. 6 Закону, відповідно до якого третейські суди в порядку, передбаченому цим Законом, можуть розглядати будь-які справи, що виникають із цивільних та господарських правовідносин, за винятком інших справ, які відповідно до закону підлягають вирішенню виключно судами загальної юрисдикції або Конституційним Судом України.

На обґрунтування неоднаковості застосування касаційним судом норм матеріального права заявник надав постанову Вищого господарського суду України від 21 червня 2010 р. у справі № 1/5пд, в якій касаційний суд, залишаючи без зміни постанову апеляційного господарського суду, якою скасовано ухвалу господарського суду першої інстанції, а справу направлено до місцевого господарського суду для розгляду, зазначив про те, що спори щодо визнання правочинів недійсними розглядаються виключно судами загальної юрисдикції, до яких третейські суди не належать.

Отже, прийняті касаційним судом рішення у справах № 1/5пд і № 1/6пд свідчать про розбіжності в застосуванні норм процесуального права, якими регулюються питання підвідомчості справ, а не норм матеріального права, що встановлюють права та обов'язки сторін у правовідносинах щодо предмета договору.

Відповідно до статей 111¹⁴, 111¹⁶ ГПК Верховний Суд України переглядає рішення господарських судів виключно з підстав: неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, внаслідок чого ухвалено різні за змістом судові рішення у подібних правовідносинах; встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом.

Тому заява задоволенню не підлягає.

За таких обставин та керуючись статтями 111¹⁴—111²⁶ ГПК, Верховний Суд України постановив у задоволенні заяви ТОВ відмовити.

Постанова є остаточною і може бути оскаржена тільки на підставі, встановленій п. 2 ч. 1 ст. 111¹⁶ ГПК.

На момент проведення приватизації державного підприємства гуртожитки не належали до об'єктів державного житлового фонду, який підлягав приватизації громадянами України чи передачі у комунальну власність відповідних рад, і могли бути включені до вартості майна підприємств, які підлягали приватизації, оскільки законодавчої заборони на це не існувало

ПОСТАНОВА

Верховного Суду України від 28 лютого 2011 р.

(в и т я г)

У грудні 2008 р. прокурор Гагарінського району м. Севастополя звернувся до суду з позовом в інтересах держави в особі Севастопольської міської ради до Фонду державного майна України (далі — ФДМУ), третя особа — відкрите акціонерне товариство «Мусон» (далі — ВАТ), про визнання недійсним наказу ФДМУ від 1 квітня 1996 р. № 38-АТ «Про створення холдингової компанії «Мусон» (далі — наказ № 38-АТ) зі змінами, внесеними наказом від 11 вересня 1998 р. № 1749 «Про внесення доповнень до наказу Фонду № 38-АТ від 1 квітня 1996 року» (далі — наказ № 1749), щодо передачі у власність ВАТ гуртожитку в м. Севастополі.

На обґрунтування позовних вимог прокурор послався на те, що наказом № 38-АТ державне підприємство завод ім. В.Д. Калмикова (далі — ДП) перетворено на ВАТ, а наказом № 1749 попередній наказ доповнено п. 4 про затвердження переліку майна, що передається у власність ВАТ, до якого згідно з додатком включено і зазначений гуртожиток на 216 місць (інв. № 1061).

Оскільки об'єкт було передано у власність ВАТ всупереч вимогам законів від 4 березня 1992 р. № 2163-ХІІ «Про приватизацію державного майна» (далі — Закон № 2163-ХІІ), від 19 червня 1992 р. № 2482-ХІІ «Про приватизацію державного житлового фонду» (далі — Закон № 2482-ХІІ)² та ЖК, згідно з якими гуртожитки не підлягають приватизації, прокурор просив про задоволення позову.

Справу суди розглядали неодноразово.

Останнім рішенням Господарського суду м. Києва від 22 квітня 2010 р., залишеним без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 9 вересня 2010 р., позов задоволено.

Вищий господарський суд України постановою від 23 листопада 2010 р. зазначені судові

рішення залишив без змін. При цьому суд касаційної інстанції виходив із того, що відповідно до п. 9 ст. 8 Закону № 2482-ХІІ та ч. 2 ст. 3 Закону № 2163-ХІІ заборонено приватизацію об'єктів державного житлового фонду, а в разі банкрутства підприємств, зміни форми власності або ліквідації підприємств, установ, організацій, у повному господарському віданні яких перебуває державний житловий фонд, останній одночасно передається у комунальну власність відповідних міських, селищних, сільських рад, а оскільки відповідно до статей 4—6 ЖК гуртожитки належать до об'єктів державного житлового фонду, то згідно з вимогами ст. 2 Закону № 2482-ХІІ приватизації не підлягають. Разом із тим положеннями цього Закону не встановлювався порядок приватизації об'єктів державного житлового фонду, що знаходиться у повному господарському віданні підприємств, і не передбачалося набуття права власності на гуртожитки разом з іншим майном у процесі його приватизації.

У заяві про перегляд Верховним Судом України постанови Вищого господарського суду України від 23 листопада 2010 р. з підстав, передбачених п. 1 ст. 111¹⁶ ГПК, ВАТ просило скасувати зазначену постанову, пославшись на неоднакове застосування судом касаційної інстанції положень законів № 2163-ХІІ та № 2482-ХІІ.

На обґрунтування заяви додано постанови Вищого господарського суду України, прийняті ним при вирішенні спорів у подібних правовідносинах, зокрема в справах: № № 11/465, 09-03-05/2867, 3/372-30/328, 2-29/5095-2006, 2-1/17489-2007.

За результатами розгляду касаційних скарг у цих справах Вищий господарський суд України, застосувавши до спірних правовідносин ті самі положення закону, дійшов висновку про те, що на момент виникнення спірних правовідносин гуртожитки не належали до об'єктів державно-

² У редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин.

го житлового фонду, який підлягав приватизації громадянами України чи підлягав передачі у комунальну власність відповідних рад, і могли бути включені до вартості майна підприємств, які підлягали приватизації.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, перевіривши наведені заявником обставини, Верховний Суд України дійшов висновку, що заява підлягає задоволенню з таких підстав.

При вирішенні справи суд установив, що відповідно до указів Президента України від 26 листопада 1994 р. № 699/94 «Про заходи щодо забезпечення прав громадян на використання приватизаційних майнових сертифікатів», від 11 травня 1994 р. № 224/94 «Про холдингові компанії, що створюються в процесі корпоратизації та приватизації» та на підставі поданих комісією з підготовки до приватизації документів ФДМУ видав наказ № 38-АТ, згідно з яким ДП перетворено на ВАТ. Також затверджено акт оцінки вартості цілісного майнового комплексу ДП станом на 1 грудня 1995 р., складений відповідно до Методики оцінки вартості об'єктів приватизації (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 18 січня 1995 р. № 36; у редакції, чинній на момент приватизації державного підприємства; далі — Методика).

Наказом № 1749 наказ № 38-АТ було доповнено п. 4 про затвердження переліку майна, що передається у власність ВАТ, до якого згідно з додатком включено і зазначений гуртожиток на 216 місць (інв. № 1061).

Залишаючи без змін постанову суду апеляційної інстанції та рішення суду першої інстанції, яким позов задоволено, Вищий господарський суд України виходив із того, що відповідно до вимог ст. 5 Закону від 4 березня 1992 р. № 2163-XII «Про приватизацію майна державних підприємств» (далі — Закон № 2163-XII у редакції, чинній на час приватизації державного підприємства)³, ст. 3 Закону № 2163-XII, ст. 2 Закону № 2482-XII, статей 4—6 ЖК гуртожитки є об'єктами державного житлового фонду, які не підлягають приватизації, та передаються у комунальну власність.

Проте з таким висновком суду погодитися не можна.

Частиною 1 ст. 5 Закону № 2163-XII у редакції, чинній на час приватизації державного підприємства, встановлено, що до об'єктів державної власності, які підлягають приватизації, належить, зокрема, майно підприємств, цехів, виробництв,

дільниць, інших підрозділів, що виділяються в самостійні підприємства і є єдиними (цілісними) майновими комплексами.

Дія цього Закону не поширюється, зокрема, на приватизацію об'єктів державного земельного та житлового фондів, а також об'єктів соціально-культурного призначення, за винятком тих, які належать підприємствам, що приватизуються (ч. 2 ст. 3 зазначеного Закону).

Пунктом 39 Методики визначено, що вартість майна цілісного майнового комплексу зменшується, зокрема, на вартість майна державного житлового фонду, який приватизується відповідно до Закону № 2482-XII, а також на вартість об'єктів, що не підлягають приватизації.

Разом із тим відповідно до ч. 2 ст. 1, ч. 2 ст. 2 цього Закону до державного житлового фонду, який підлягав приватизації на користь громадян України, належав житловий фонд місцевих Рад народних депутатів та житловий фонд, який знаходився у повному господарському віданні чи оперативному управлінні державних підприємств, крім кімнат у гуртожитках.

У разі банкрутства підприємств, зміни форми власності або ліквідації підприємств, установ, організацій, у повному господарському віданні яких перебуває державний житловий фонд, останній (крім гуртожитків) одночасно передається у комунальну власність відповідних міських, селищних, сільських Рад народних депутатів (ч. 2 п. 9 ст. 8 Закону № 2482-XII).

Пунктом 2 Положення про порядок передачі в комунальну власність загальнодержавного житлового фонду, що перебував у повному господарському віданні або в оперативному управлінні підприємств, установ та організацій (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 6 листопада 1995 р. № 891; у редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин) встановлено, що передачі в комунальну власність підлягають житлові будинки відомчого житлового фонду (крім гуртожитків). Зміни до п. 2 цього Положення щодо передачі в комунальну власність відомчого житлового фонду, у тому числі гуртожитків, було внесено постановою Кабінету Міністрів України від 26 травня 2004 р. № 695.

Отже, на момент проведення приватизації ДП гуртожитки не належали до об'єктів державного житлового фонду, який підлягав приватизації громадянами України чи передачі у комунальну власність відповідних рад, і могли бути включені до вартості майна підприємств, які підлягали

³ Закон «Про приватизацію майна державних підприємств» у новій редакції (зміни внесено відповідно до Закону від 19 лютого 1997 р. № 89/97-ВР) має назву «Про приватизацію державного майна».

приватизації, оскільки законодавчої заборони на це не існувало.

За таких обставин висновок Вищого господарського суду України про те, що гуртожитки є об'єктами державного житлового фонду, які не підлягають приватизації, та передаються у комунальну власність, не ґрунтується на вимогах законодавства, чинного на момент виникнення спірних правовідносин.

Ураховуючи зазначене та керуючись статтями 111²³—111²⁵ ГПК, Верховний Суд України постановив заяву ВАТ задовольнити: постанову Вищого господарського суду України від 23 листопада 2010 р. скасувати, справу направити на новий розгляд до суду касаційної інстанції.

Постанова є остаточною і може бути оскаржена тільки на підставі, встановленій п. 2 ч. 1 ст. 111¹⁶ ГПК.